

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polii. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 5. februarja 1873.

O b s e g: Iz občnega zbora družbe kmetijske na Kranjskem 29. jan. — Obravnava kmetijskih šol v dež. zboru lanskem. (Dal.) Dr. Toman o direktnih volitvah. — Peticija „Slovenije“ o njih. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Iz občnega zbora družbe kmetijske Kranjske 29. januarja t. l.

Čeravno je mesec januarij neugoden zborovanju, se je vendar zbralo 39 udov in med njimi večina vnanjih in mnogi predstojniki podružnic kmetijskih.

Gosp. predsednik baron K. Wurzbach je v začetnem govoru pozdravil zbrane gospode in še posebno c. k. deželnega predsednika gosp. grofa Auersperga zahvalivši se deželni vladi za prijazno pospeševanje namenov družbinih; zahvaljuje se tudi c. k. ministerstvu kmetijstva za denarno pripomoč, po kateri so se dosegli že očitni dobri nasledki v nekterih razdelkih našega domačega kmetijstva; dalje priznava hvale vredne sklepe deželnega zbora o vinski šoli na Slapu in kmetijski na Dolenskem; navdušuje naše gospodarje, naj pošljejo v letošnjo Dunajsko razstavo, kar imajo lepega pridelka, dalje se spominja med drugimi udi, ki jih je lansko leto nemila smrt družbi vzela, še posebno mnogozasluženi gospodov župnikov Janeza Zalokarja in Blaža Potočnika, in konečno imenuje gospode, ki so jih druge kmetijske družbe danes za zastopnike svoje izvolile. — Ko se gosp. c. kr. deželni predsednik zahvali za prijazni pozdrav, obljubi tudi v prihodnje po svoji moči podporo družbi kmetijski.

Ker je poročilo glavnega odbora o delovanju družbe kmetijske po poslednjem zboru bilo v natisu (slovenskem in nemškem) pričujočim udom izročeno, se je opustilo branje.

Družbe tajnik dr. Jan. Bleiweis je zdaj na kratko (slovenski) poročal o 16 različnih razdelkih, za katere je kmetijska družba državno podporo prejela ter razložil, kako je družba to denarno podporo obrnila. — Ko je končal poročilo, je poprijel besedo vitez Gutmansthal, ki je ravnokar iz Dunaja prišel iz skupščine vinorejcev, katero je sklical minister kmetijstva, in iz obravnave ondašnjih naznanil sledeče sklepe o 5 vprašanih: 1) potreba vinorejskih šol (vitez Gutmansthal je priporočal take šole posebno še za Kranjsko in Goriško) in potovanjsko podučevanje se je priznalo; 2) priporočala so se mala vinorejska društva v posamesnih krajih in povdarjala korist, da se državna podpora za vinstvo v prihodnje loči od podpore za sadjerejo; 3) za celo deželo staviti red bendime (trganja), se ni odobrilo, dovoli naj se pa občinam, da po dogovoru z vinorejci svojega kraja odločijo začetek trganja; predruženja postave za poljsko varstvo z ozirom na vinograde je želeti; o 4. vprašanju, namreč: ali naj se odpravi colnina za vino na nem-

ški meji in sicer tako, da brez colnine smejo nemška vina v naše cesarstvo, pa tudi vina našega cesarstva na Nemško, se je skupščina razcepila na dvoje: večina je bila za to, naj se odpravi colnina, manjšina, med katero je stal vitez Gutmansthal, pa je — in to prav po pravici na korist mnogim našim vinskim deželam — bila za to, da ostane colnina, sicer našim vinom žuga huda konkurenca nemških vin, ako se brez cola dovažajo v naše dežele; colnina za Dalmatinska, Isterska in Tržaška vina pri vvažanju v Avstrijsko-ogerske dežele naj prestane; 5) bila je velika korist Klosterneuburške vinske poskušalnice pripoznana in priporočano, naj se poleg nje tudi v drugih krajih napravijo pripomočne poskušalnice.

Nanašaje se na državno podporo za občinske trtnice (Gemeinderebschulen) dr. Bleiweis vpraša v zboru pričujočega gosp. Riharda Dolenca: kaj on misli o tem, ali je naprava občinske trtnice v Vipavi še tudi potem potrebna, ko se ustanovi vinorejska šola na Slapu? Gosp. R. Dolenc stavi na to vprašanje predlog: naj občni zbor sklene, da vsa državna podpora za občinske trtnice naj se obrne na veliko trtnico na Slapu, ki, kedar se šola ondi začne, bo izrejevala vsake sorte trte in ž njimi oskrbovala celo deželo. Dr. Bleiweis se sklada s tem mnenjem, vendar opomni, da občni zbor ne more konečno sklepati o državnih subvencijah, ki so po obstoječih pravilih v rokah posebnega „subvencijskega odbora“, ki je sestavljen iz vladnega zastopnika, iz zastopnika deželnega odbora in iz glavnega odbora družbe kmetijske.

O državnih podpori za predivstvo poročal gosp. Rihard Dolenc, da je ravnokar prišel iz Bohinja in Vodíc, kjer so njegovi nauki o ravnanju lanú in prediva našli prav veliko ukaželjnih gospodarjev, ki so kar v par dnevih si naročili kakih 40 mernikov Ruskega lanú. Očividno je bilo, da ta poduk bo zdatno pospešil umno predivstvo po načinu Belgijskem; zato je zbor sklenil, naj odbor kolikor mogoče vstreže predlogom, ki jih je staval g. Dolenc, čegar poročilo je zbor pazljivo poslušal, namreč: naj se nekoliko novega orodja dá v Bohinj in Vodice; naj bi po dozorelem lanu še enkrat šel v te kraje djansko jim pokazati pravo ravnanje; naj se, ako je mogoče, v imenovana dva kraja pošlje nekoliko družbinega letopisa, v katerem se nahaja poduk v predivstvu. Soglasno je bil sprejet tudi njegov predlog, da družba kmetijska gosp. župniku Mesarju v Bohinj in gosp. župniku Kajdižu v Vodicach zahvalo izreče za krepko podporo, ki jo je on našel pri popotnem nauku v imenovanih krajih. Isto tako pa je zbor izrekel zahvalo gosp. Dolencu za njegov trud, s katerim na več strani pospešuje napredek domačega kmetijstva.

Nanašaje se na poročilo o državni podpori za živinorejo potrjuje vitez Gutmansthal prodajanje živine po poti dražbe, ako se živina na prodaj postavi za polovico cene, za katero se je kupila, rekši, da za to, kar kdo kupi, veliko več skrbi, kakor za to, kar kdo darovano dobi; vendar je želeli, da se živina ne prodaja samo v Ljubljani, temuč tudi drugod po deželi po nasvetu podružnic. Ta predlog je bil sprejet, in po takem vsaj deloma tudi to, česar je želela podružnica Novomeška. Senožeška pa želi, naj se živina ne prodaja, ampak junec in telica istega plemena naj se brezplačno dasta gospodarjem, kajti v dražbo se ne more vtikati ubogi kmet. Dr. Bleiweis je razjasnil predlog podružnice Senožeške, da želja njena je sicer dobrotljiva, al namén živinorejski se s tem ne doseže, če živina pride le kot milošnja v revni hlev revnega kmeta; namen je viši, namreč: dober zárod v domači deželi; kedar imamo dobre živine domá že zarejene, pride tudi manj premožni kmet lahko do nje; prve roke morajo dobre roke biti.

(Konec prihodnjič.)

Obravnava kmetijskih šol na Kranjskem

v deželnem zboru lauskem.

Razprava o vinski in sadjerejski šoli na Slapu.

(Dalje in konec.)

Po Grabrijanu se oglasi grof Barbo tako-le: „Pl. Savinšek je izrekel, tako se meni zdi, če sem ga prav razumel, da je vinorejske šole ne samo Vipavcem, ampak vsem vinorejcem v celi deželi treba. Jaz mislim, da vsi vinorejci, kolikor jih je na Kranjskem, so edini v tej misli, da ni samo za Vipavce potrebna taka šola, ampak tudi za Dolensko in jaz bi prav rad videl, da bi se tudi na Dolenskem taka šola napravila; al dosihmal za Dolensko nimamo take ponudbe, kakor jo je za Vipavo storil grof Lanthieri, ki svoje poslopje na Slapu za vino- in sadjerejsko šolo brezplačno ponuja; ako bi bilo na Dolenskem tako, bi tam tudi že tako šole imeli (dobro, dobro!), ali dosihmal še ni tako. Bodimo veseli, da imamo vsaj enkrat eno tako šolo, da dobimo od ministerstva obljubljeno nam podporo. Jaz vidim v tem le začetek in se nadjam, da bomo naprej šli, ter da bomo tudi na Dolenskem vinorejsko šolo dobili. Jaz podpiram tedaj odsekov predlog. (Pohvala.)

Potem skuša Kramarič, kterege Zagorec pozneje podpira, predlog odsekov spodbijati, nasvetovaje, naj se na Dolenskem poprej napravi navedena šola, nego na Vipavskem.

Dr. Razlag potem v daljšem govoru spodbija pomislike in nasvete dr. Savinšekove in Kramaričeve ter priporočuje odsekov predlog.

Zdaj se vzdigne Kromer; sveta jeza ga navdaja natolcevaje prav na drobno odsekov nasvet in poročilo, češ, zakaj da bi le Vipavci prvi dobili šolo, kateri „Künstlerji“ so neki ustanovitev te šole tako „prerajali“; vzlasti se mu Slapško posestvo nikakor ne dozdeva primerno namenu; konečno nasvetuje, da naj se predlog finančnega odseka ovrže ter prestopi na dnevni red. — Ves po njegovi navadi strastni ugovor vzročil je le smeh med poslanci, celó med poslanci one stranke, ktereje se prišteva Kromer sam.

Predno se debata končá, ugovarja Peter Kozler Kromerju sledeče: „Le malo besedi bodem opomnil na besede gosp. Kromerja. Letošnje leto sem bil v zadevah vravnovanja zemljiškega davka tudi v Vipavi in na Dolenskem skoro v vseh okrajih. Tudi na Štajarskem sem bil, na Bizelskem, kjer boljša vina rastejo.

Tudi sem bil v Trnovici, ktera vas je v občini Raka in je najboljši in najrodovitnejši kraj, kar je vinogradov na Dolenskem. Bil sem tudi na Slapu, in si ogledal celo grajščino; bil sem tudi v občini Goče in sem ravno te kose, ktere je zdaj gosp. Kromer našteval, našel vse zboljšane. V vseh teh občinah, ktere sem zdaj imenoval, nisem nobene take parcele našel, da bi bila tako umno obdelana kakor na Slapu. (Čujte! čujte!) Ravno tisti vrtnar, kterege je omenil gosp. dekan Grabrijan, je napravil več ko 1½ orala vinograda, kakor ga komaj kdo ima v Klosterneuburgu (čujte! čujte!). To se mi je treba zdelo opomniti“.

Po končani debati poprime besedo poročevalec dr. J. Bleiweis in zagovarja odsekov nasvèt tako-le:

„Danes se je prvokrat zgodilo v našem zboru, da se je boj vnel med možmi domače naše stranke, da Dolenc nasprotuje Vipavcu, Vipavec pa Dolencu. (Dobro! veselost. Kramarič: Moramo po pravici delati.) Treba je, gospôda, stvar le jasno umeti, in potem bomo vsi ene in pravične misli. Le kdor hoče šolo podirati, stvar zavija tako, da ne bi se spoznalo, kaj je resnica.

Za kaj neki gré tukaj danes? (Kramarič: za šolo). Dobro! al ne le za eno šolo; danes ste na dnevnem redu dve šoli: ena je samo sadje- in vinorejska na Slapu, druga pa je šola za vse razdelke kmetijstva na Dolenskem; nobena ni drugi na poti; mi hočemo obé; za obé že dolgo se je kmetijska družba pri ministerstvu kmetijstva potezala, — prosim, zapomniti si to. Dolenska šola ima biti veliko bolj obširna kakor Vipavska. V Vipavi dobivajo le dva kosa, Dolenci pa imate dobiti deset kosov; Slapška šola je samo sadje- in vinorejska, Dolenska pa je za kmetijstvo sploh in obsega vse drugo, razen gozdarskega oddelka. To je treba pred vsem razločiti.

Če pa pravite: i, zakaj pa Dolenska šola ni prišla prva na vrsto? izvira to le iz strahú, ki je na tej (desni) strani se že prikazal v finančnem odseku predkritosrčno, češ, če bomo Vipavsko šolo naredili, ne bode une na Dolenskem. Ta strah je ves neopravičen, ker Dolenska ni v nobeni zvezi z Vipavsko.

Zakaj pa so Vipavci prvi? Naj gospodom iz Dolenskega to povem.

Če bi Dolenci bili to storili, kar so storili Vipavci, bili bi oni prvi. Vipavci sami so se že leta 1869. na ministerstvo obrnili in prosili te šole, rekši, da plačajo radi tudi priklado na davke.

Ne kmetijska družba ne deželni odbor je nista prva sprožila, ampak Vipavci sami, spoznavši potrebo povzdigniti svojo sadje- in vinorejo, so se do ministerstva obrnili in ministerstvo je po deželni vladi sklicalo enketno komisijo, ki se je posvetovalo o uravnavi in stroških te šole. Ministerstvo poslalo nam je načrt nekterih malih sadjerejskih šol in zbralo se je po določbi deželne vlade v posvèt več mož; vlado je zastopal gosp. Roth, kmetijsko družbo je zastopal dr. Orel, gosp. Šolmajer in jaz, gosp. Dežman deželni odbor, grof Lanthieri je sam iz Vipave prišel, prišel pa je tudi predstojnik kmetijske podružnice Vipavske gosp. Kavčič in gosp. dr. Spacapan kot pooblaščenec grofa Lanthieri-a. Ta enketna komisija — čujte gosp. Kromer! ki ste poprej vprašali: „kdo je bil tisti „Künstler“, ki je naredil načrt stroškov?“ da ravno imenovani možje bili so tisti „Künstlerji“ (veselost), ki so že l. 1869. osnovo naredili šoli.

Gospodje iz Dolenskega, potolažite se tedaj, in da vidite, da resnico govorim, če rečem, da je Dolenska šola ravno tako na dnevnem redu, kakor Vipavska, pokažem vam pismo, ktero imam v rokah in ktero je od sl. ministerstva kmetijstva po deželni vladi došlo 22.

dajala le udom kmetijske družbe, kakor se godi v mnogih drugih deželah.

Kmetovalec, ki v dar dobí bika, vrednega 100 do 200 gold. ali ki mu kmetijska družba nakloni kakovo drugo korist, menda vendar zmora mali družbin donesek 2 gold. na leto; vrh tega pa se še kaj družega koristnega nauči. Sramota je, da so okraji na kmetih, iz katerih ne enega uda ne šteje kmetijska družba. So pa žalibog! tudi nekteri predstojniki kmetijskih podružnic, ki v gospodarskem oziru skoro nič ne storé za svoj okraj, in se zanašajo le na to, kar dela glavni odbor v Ljubljani, ne vedé, da glavni odbor v središči dežele je le glava in srce — brez rok in nog, ako vzajemno ž njim ne delajo podružnice!

Šolmajer.

Iz občnega zbora družbe kmetijske Kranjske

29. januarija t. l.

(Konec.)

Ko se je razpravljajal sklep glavnega odbora, da — kakor drugod tako tudi pri nas — bo koristnejše za povzdigo živinoreje, ako se plemenni biki v prihodnje ne dadó brezplačno, ampak prodadó za polovico kupnine na deželo, je prof. Konšek stavil vprašanje: kako pa bode potem s tarifo za spuščanje, ker dozdanja tarifa je znašala 10 kr., dokler so gospodarji bika zastonj dobivali? — Gosp. predsednik mu odgovorí, da že lansko leto je subvencijski odbor tarifo od 10 kr. povzdignil na 30 kr.; če pa bode gospodar kupil bika, kupi s tem tudi pravico tarifovanja. —

Namesti po opravljenih na Dunaji zadržanega gosp. dr. Coste poroča v imenu odborovem gosp. Šolmajer o osnovi loterije, ktera ima namen, pridobiti družbi kmetijski toliko dohodka, da more na svojem vrtu na Poljanah zidati primerno poslopje za zbirko kmetijskega orodja in druge potrebne prostorije, katerih stroški so preračunjeni na 20.000 gold. Odbor predlaga, naj se naredí 200.000 srečk (lozov), ena za 20 novih krajev; dobitki naj bodo lepa živina, mašine, poljedelsko, vrtarsko, gozdarsko orodje, semena itd., pa tudi hišna oprava; — ti dobitki naj se pridobijo po trojni poti: po prostovoljnih darovih za povzdigo kmetijstva zavzetih domoljubov, po podpori, za katero se naprosi ministerstvo kmetijstva, in po nakupu družbinem. Pred izsrečkanjem dobitkov leta 1874. naj se napravi v Ljubljani razstava vseh dobitkov. — Gosp. dr. Dolar nasvetuje, naj se srečke naredé po 40 kr. in naj se jih izdá le 100.000; gosp. Dežman želi, naj se določi družbinemu odboru denarni znesek, čez kterega ne sme seči pri nakupovanju dobitkov. Vitez dr. Gutmansthal se sklada s tem in nasvetuje, naj se ta znesek odloči na 5000 gold. Dr. Dolar meni, da taka določitev bila bi nezaupnica odboru, ktere ne zasluži. Po daljem razgovoru je obveljal sklep: naj se družbinemu odboru prepustí na prosto voljo, za koliko da nakupi dobitkov, ter se sprejmejo vsi drugi predlogi odborovi. —

Gosp. Peter Kozler poroča o tem, kaj je družba kmetijska dozdej storila, da bi kmetijstvo bilo vredno zastopano pri véliki razstavi Dunajski, ki se začne maja meseca. Ona namreč hoče v skupni zbirki razstaviti pridelke gorenške, dolenske in notranjske in je zato že najela razstavni potrebni prostor, za kterega je plačala 122 gold. 25 kr. Želja je zdaj le ta, da vsi naši domoljubi, ki so bili naprošeni že 1. julija lani, kar hitro pošljejo odboru, kar imajo za razstavo nabranega. Gosp. poročevalec Kozler se nadja, da se bode to zgodilo, in prosi pričujoče ude žive podpore. —

Potem dr. Bleiweis na kratko poroča o srečnih skušnjah učitelja Brežnika, iz semena pridelovati krompir (v „Novicah“ že naznanjenih) in prosi zbrane gospode, naj ogledajo Brežnikovo razstavičo, ki bode tudi na Dunaj šla v razstavo. —

Ker so predlogi podružnic bili že obravnavani pri državnih subvencijah, ostalo je le še poročilo podružnice Vipavske, ktera toži o pokončevanju gozdov na Nanosu. Sklenilo se je poročilo izročiti c. kr. gozdarskemu nadzorniku, v čegar opravilstvo spada skrb za gozdarstvo. —

Zdaj želi grof Barbo besede za dvojjo stvar: Prvič ponudi murborejcem, ki se pečajo s svilorejo, 300 petletnih murbovih dreves brezplačno. Zbor hvaležno sprejme to dobrotno ponudbo. (Družbeni odbor je naprosil vredništvo „Novic“, naj grofovo ponudbo oglasi po „Novicah“, da se gospodarji obrnejo brž in naravnost do gosp. grofa v Rakovnik na Dolenskem; to storijo s tem oklicem); drugo je bilo to, da je grof Barbo stavil predlog, ki je bil enoglasno sprejet, naj se družba obrne do ministerstva finančnega za dovoljenje, da smemo na Kranjskem tobak pridelovati, ker imamo zdaj cigarnico v Ljubljani, ki potrebuje tobaka, za kterega je naša dežela prav pripravna.

Dr. Ahačič toži, kako nemarno je v Ljubljani sejmišče živinsko; o deževnem vremenu živina in kupci gazijo v blatu; živina se ne stavlja v noben red, nevarnost za ljudi je zato velika. Župan g. Dežman skuša zagovarjati sejmske napake; al tudi od družih strani se pritrjuje dr. Ahačičevi pritožbi, in skoro enoglasno je bil sprejet predlog: naj se mestnemu magistratu želja izroči, da se odstranijo grajane napake.

Družbeni račun za leto 1871. in proračun za leto 1873. zavoljo pomanjkanja časa nista bila na drobno brana; rečeno je bilo, da račun za leto 1871. je gosp. Jan. Steska, c. kr. računarski svetovalec, preiskal in ga popolnoma v redu našel. — Dohodki so znašali 8338 gold. 41 kr., stroški 7443 gold. 16 kr., tedaj je ostalo 895 gold. 25 kr. — Bilanca je kazala stan celega premoženja na 34.073 gold. 62 kr. — Proračun za letošnje leto je stavljen s 3863 gold. v dohodkih, s 3759 gold. 63 kr. pa v stroških, po takem utegne ostati 103 gold. 63 kr. konec leta.

Po podružnicah za poslavljenje s častnim pismom priporočanim murbo- in svilorejcem, sadje- in čbelorejcem so bile pohvalne diplome priznane.

Gospodje M. Pregl, vitez dr. Gutmansthal, Šolmajer in Debevec so bili zopet izvoljeni za odbornike glavnega odbora.

Razstavila v zboru sta se le krompir po skušnjah Brežnikovih in pa velikanska latnata rž od gosp. Scheirerja, predstojnika podružnice Rateške. Iz Dolenskega samo za poskušnjo prineseni slivovec: ali bi bil za Dunajsko razstavo pripraven ali ne, je bil dober spoznan. Kdor je hotel še kaj videti, videl je lahko v pisarnici družbe kmetijske.

Zdramimo se!

Naj drage „Novice“ dovolijo, da kmet kmetom le dvoje pové, in to prav odkritosrčno. To-le je: V naši mili domovini imamo mnogo krajev in prostorov, kateri so prazni in pusti, ki bi se lahko s pridnimi rokami pretvorile v rodovitne kraje, kjer bi lahko rastlo na tisoče murv in sadnih dreves, pa tudi vinska trta. In tako bi se premenila naša ljuba domovina iz pustega kraja v rodoviten in prijeten vrt. Srce me boli, da toliko slovenske zemlje prazne leži, Slovenec pa v pomanjkanji živí! — In kako slabo se gospodari z